

Bedrijfsovername

Checklist bedrijfsopvolging en -overdracht

M.N.J. Turenhout, C. Taal en H. de Haan (Flynth)

Bedrijfsovername

Checklist bedrijfsopvolging en -overdracht

M.N.J. Turenhout, C. Taal en H. de Haan (Flynth)

Inhoud

Introductie	4
Algemeen	6
Financieel en waardebeoordeling	8
Financiering	11
Fiscaal	13
Literatuur en websites	15
Bijlage Begrippenlijst	17
Colofon	19

Introductie

De Nederlandse kottersector wordt gedomineerd door familiebedrijven. Het beroep van visserman of -vrouw wordt overgegeven van generatie op generatie. Naast het beroep geldt dit vaak ook voor de onderneming met onder andere de aanwezige kotter(s), quota en kennis. Er is in deze situatie sprake van een familiale bedrijfsopvolging. Veel visserijbedrijven hebben problemen met het tijdig en op de juiste wijze organiseren van opvolging van het bedrijf. Ook in het verleden was dit al een probleem. Er ontbreekt veel kennis over dit onderwerp bij vissers. Vragen die spelen zijn onder andere: Onder welke voorwaarden kan en moet zo iets nu gebeuren? Wanneer moet ik beginnen de opvolging te regelen? Wat zijn de financiële consequenties? Hoe zit het met het erfrecht? Op welke wijze is het fiscaal optimaal te regelen?

Echter, niet altijd is er in de familie iemand die het beroep van de vorige generatie wil overnemen. Dan zou er een koper van buiten de familie gevonden moeten worden. Veel vissers weten niets of weinig van hoe de overname van een visserijbedrijf kan worden geregeld. Er zijn veel varianten mogelijk; deels mede-eigenaar blijven, nu afspraken maken en op termijn verkopen. Er komen vaak veel vragen bij kijken zoals wat is de waarde van de duurzame productiemiddelen, licenties, quota en andere (vangst)rechten en blijft de huidige eigenaar meevaren?

Voor verschillende vissers van de Nederlandse kottervloot komt een bedrijfsopvolging of -overname steeds dichterbij. We tonen hier twee actuele voorbeelden.

Voorbeeld bedrijfsopvolging

De visserijondernemers Jan Tanis en Bram Tanis van Visserijbedrijf GO 37 hebben zelf ervaringen met de overname van vader op zoon. In 1950 nam hun vader het bedrijf over van zijn vader, samen met een paar broers. Dat had naar hun idee anders kunnen en moeten verlopen. In 1996 zijn Jan en Bram in het bedrijf van de toenmalige familie-eigenaren gestapt om uiteindelijk het bedrijf over te nemen.

Jan en Bram hebben nu de vraag gesteld hoe zij zo optimaal mogelijk hun bedrijf kunnen overdoen aan hun beide zoons. Dus van twee broers naar twee neven. Peter (22 jaar, hbo-onderwijs, stage op hektrawler KW 174 gelopen) is de zoon van Bram, en Hans (24 jaar) is de zoon van Jan. Zij varen nu als deelloon-opvarenden op de GO 37 bij hun vaders aan boord. De gedachte is om eerst met vier man eigenaar te worden, dus inclusief beider zoons. Daarna trekken Jan en Bram zich terug zodat Peter en Hans de enige eigenaren worden. Een alternatief is nog dat of alleen Jan of alleen Bram eerst eigenaar wordt en daarna één van beider zoons eigenaar.

Voorbeeld bedrijfsovername

Een visserijondernemer uit Wieringen heeft geen opvolger en wil zijn bedrijf over laten nemen door een derde partij. Hij heeft vragen over bedrijfsovername gesteld. Waar heb je allemaal mee te maken, hoe kan je het optimaal doen, gefaseerd verkopen of in 1 keer en zijn er praktijkvoorbeelden beschikbaar?

Dit document geeft handvatten voor visserij-ondernemers die nadenken over een bedrijfsopvolging of overdracht. Het geeft een overzicht van de belangrijkste stappen om de overgang of -overdracht zo goed mogelijk voor te bereiden. Het volgen van deze stappen en de kennis die zo ontstaat vormen een goede basis voor het eerste gesprek met de accountant of adviseur.

Algemeen

Begin op tijd

Het overdragen van een bedrijf gebeurt vaak maar één keer in het leven. Sommige ondernemers zien zo op tegen dit moment, dat ze deze overdracht alsmaar voor zich uit blijven schuiven. Anderen zijn zo druk met de dagelijkse werkzaamheden, dat een goede voorbereiding op de opvolging of verkoop erbij inschiet. Echter hoe eerder er begonnen wordt met de voorbereidingen, hoe meer mogelijkheden er zijn om de overdracht helemaal naar eigen hand te zetten met zo min mogelijk fiscale, financiële en organisatorische problemen binnen het bedrijf.

Geschikte opvolger

Een belangrijke stap is te bepalen wie de beste opvolger is voor het bedrijf. Hierbij moet gedacht worden aan de capaciteiten van de opvolger en zijn visie en toekomstbeelden. Bij familiebedrijven wordt meestal binnen de familie gekeken naar een opvolger. Wanneer een beoogd familielid nog niet actief is in de onderneming is het goed om hem het familiebedrijf te laten leren kennen. Vaak is de opvolger echter al een tijd actief in het bedrijf, aangezien de opvolger in het bedrijf moet groeien. Zo kan hij steeds meer taken en verantwoordelijkheden op zich nemen en zich eigen maken.

Wanneer er geen geschikte opvolger binnen de familiesfeer gevonden wordt, zal buiten de familie gezocht moeten worden. Het is dan van belang duidelijk te hebben aan welke eisen een koper moet voldoen en waar deze te vinden is.

Wat over te dragen

Een ondernemer weet vaak goed hoe zijn bedrijf eruit ziet en dit moet ook voor zijn opvolger het geval zijn. Een duidelijk overzicht van het bedrijf is dan ook het startpunt en vervolgens kan gekeken worden naar de

bedrijfsonderdelen die relevant zijn voor de overdracht. Onderdelen zoals quota en bezittingen/schulden kunnen bijvoorbeeld bij de huidige eigenaar achterblijven na verkoop.

Algemeen: Toelichtende Opmerkingen en deelvragen

Afgewerkt?

Aan wie zou u uw bedrijf willen overdragen?	<ul style="list-style-type: none">• Heeft hij wel voldoende competenties?• Wil hij/zij zelf eigenlijk wel overnemen?• Is de beoogde bedrijfsopvolger al klaar om zelfstandig het bedrijf te runnen?
Hoe zijn de familieverhoudingen?	<ul style="list-style-type: none">• Onder familieverhouding wordt hier o.a. verstaan: bent u gehuwd, hoeveel kinderen, leeftijden partner en kinderen e.d.• Heeft u (en/of uw partner) een testament?• Bent u gehuwd in gemeenschap van goederen, of onder huwelijkse voorwaarden, heeft u geregistreerd partnerschap, of een samenlevingscontract?• In hoeverre wordt binnen de familie open gecommuniceerd over het onderwerp bedrijfsopvolging?
Hoe ziet uw onderneming er uit?	<ul style="list-style-type: none">• Welke viskoter(s) exploiteert u?• Welke vangsttechnieken?• Hoeveel quota en licenties heeft u in bezit?• Hoe ziet de juridische structuur van uw onderneming er uit?
Wat wilt u overdragen?	<ul style="list-style-type: none">• Wilt u uw totale bedrijf overdragen, of alleen de activiteiten?• Zijn er bezittingen en/of schulden die buiten de overdracht moeten blijven?
Wanneer wilt u overdragen?	<ul style="list-style-type: none">• Wanneer wilt u uw onderneming overdragen?• Blijft u betrokken als het bedrijf is overgedragen?• Moet wellicht gefaseerd worden overgedragen?

Financieel en waardebeoordeling

Het waarderen van een bedrijf roept vaak discussies op. De belevingswaarde van een bedrijf ligt vaak stukken hoger dan de werkelijk berekende waarde. Dé waarde van een bedrijf bestaat niet. De waarde van het bedrijf wordt uiteindelijk bepaald in overleg tussen de eigenaar en zijn/haar adviseur. Of dit de uiteindelijke verkoopwaarde van het bedrijf gaat worden is onwaarschijnlijk. Aan de onderhandelingstafel of in overleg tussen partijen, zal de uiteindelijke prijs tot stand komen.

Belangrijke onderdelen voor het inschatten van een goede waardebeoordeling zijn:

- de waarde van de bezittingen van de onderneming, zoals kotter, quota en spaargeld, maar ook de waarde van eventuele schulden;
- de financiële resultaten die de onderneming in de afgelopen jaren behaald heeft;
- de kasstromen, die de in- en uitstroom van de liquide middelen van de onderneming weergeeft;
- de risico's die met de onderneming gepaard gaan;
- de toekomstverwachting en prognose van de onderneming.

Financieel en waardebeoordeling: Toelichtende Opmerkingen en deelvragen

Afgewerkt?

Wat is de financiële situatie van het bedrijf?

- Hoeveel bezittingen en schulden heeft de onderneming?
- Wat is de levensvatbaarheid?
- Verzamel de jaarrekeningen van de laatste drie jaren.
- Zijn er taxatierapporten van de belangrijkste vermogensbestanddelen (viskopper, quota, licenties, gebouwen)?

Hoe zijn de resultaten van uw onderneming?

- Verzamel de jaarrekeningen van de laatste drie jaren.
- Wat zijn de toekomstverwachtingen en is er een prognose voor de komende jaren?

Wat is de waarde van uw bedrijf?

- Er zijn verschillende berekeningswijzen om de waarde van uw bedrijf te bepalen.
 - Van belang voor een goede waardebeoordeling zijn: waarde van de bezittingen en schulden, de financiële resultaten, de kasstromen, risico's, en toekomstverwachting. Wellicht kunt u tijdig voorsorteren, om deze variabelen te beïnvloeden.
-

Levensonderhoud na bedrijfsopvolging

Naast een duidelijk beeld van het bedrijf, de mogelijke opvolger(s) en de waarde van het bedrijf, is het van belang om te kijken naar het levensonderhoud na bedrijfsopvolging. De ondernemer kan een nieuw bedrijf opzetten of in loondienst treden na de overdracht. Vaak echter, kiest de ondernemer ervoor om met pensioen te gaan. Het inkomen kan dan uit vier bronnen komen, te weten:

- De AOW; het basisinkomen dat uitgekeerd wordt zodra iemand de AOW-leeftijd behaald heeft (67 jaar in 2023).
- Het bedrijfs- of beroepspensioen; vergelijkbaar met pensioensregeling voor werknemers, welke een aanvulling geven op de AOW. Voor dit pensioen moet zelf actie ondernomen worden en deze wordt niet vanzelf opgebouwd.
- Individuele lijfrentevoorzieningen; waarbij het opgebouwde kapitaal op de aangegeven pensioendatum in termijnen kan worden uitgekeerd. De premie van deze voorziening is onder voorwaarde aftrekbaar op het inkomen bij de belastingaangifte. Over de uitkering moet belasting betaald worden. Bij een overname van de onderneming kan gebruik gemaakt worden van een stakingslijfrente. Dit is een eenmalige hoge storting in de lijfrentevoorziening die in mindering gebracht mag worden op de winst van de overname.
- Vermogen en inkomen uit vermogen; dit in de vorm van rente, dividend, huur of pacht.

De ondernemer doet er goed aan zijn inkomen op en rij te zetten. Het is namelijk niet vanzelfsprekend dat het pensioen in de waardevermeerdering van het bedrijf zit. De overname van het bedrijf kan namelijk met een hoge belastingclaim gepaard gaan.

Financiering bedrijfsopvolging

Voor de opvolger moet het ook duidelijk zijn hoe hij de financiën bij elkaar krijgt voor de overname van het bedrijf. Hoeveel geld een opvolger bij elkaar moet brengen, hangt af van het soort overdracht. Het is namelijk mogelijk om (een deel van) de koopsom schuldig te blijven of (een deel van) het bedrijf te schenken aan de opvolger.

Financiering: Toelichtende Opmerkingen en deelvragen

Afgewerkt?

Hoe wilt u in uw levens-
onderhoud voorzien na de
bedrijfsopvolging?

- Blijft u werken na de bedrijfsoverdracht?
- Moet u leven vanuit de opbrengst van de bedrijfsopvolging of heeft u zelf vermogensbestanddelen, waar u van kunt leven?
- Verzamel de aangiften inkomstenbelasting van de laatste drie jaren.
- Maak een overzicht van de lopende lijfrente en kapitaalpolissen die u heeft lopen.
- U kunt overwegen om een financiële planning op te maken, zodat u een indicatie heeft hoe uw financiële situatie na de bedrijfsopvolging er uit komt te zien.

Hoe wordt de bedrijfsopvolging
gefinancierd?

- Kan de bedrijfsopvolger externe financiering verkrijgen?
 - Wilt u (een deel van) de koopsom schuldig blijven?
 - Wilt u (een deel van) de onderneming schenken?
-

Fiscaal

Fiscale aspecten

Bedrijfsopvolging of overname heeft fiscale gevolgen. Normaal gesproken is de overdracht van een onderneming een moment waarover met de fiscus afgerekend wordt. Wanneer fiscale afrekening niet gewenst is, zijn er onder voorwaarden fiscale faciliteiten waarbij de afrekening kan worden uitgesteld en doorgeschoven naar de opvolger. De vraag of fiscale afrekening wel of niet gewenst is, is onder andere afhankelijk van de rechtsvorm van uw onderneming, uw privé situatie, de waarde van de onderneming, en de mogelijkheden tot financiering van de bedrijfsopvolging.

Wanneer opvolging of vererving binnen de familiale sfeer plaats vindt, kan de schenking of vererving onderdeel uit maken van de opvolging. Ook hierbij spelen fiscale aspecten, waaronder het al dan niet verschuldigd zijn van schenk- of erfbelasting, en de vraag of de waardering van de onderneming wel of niet zakelijk is.

Juist met betrekking tot de fiscale aspecten is het verstandig om vroegtijdig een adviseur in te schakelen, die de gevolgen in kaart kan brengen, zodat op een juiste manier kan worden voorgesorteerd. Als het kwaad eenmaal is geschied, kan uw adviseur achteraf niets anders meer doen dan de schade zo veel mogelijk beperken.

Fiscaal: Toelichtende Opmerkingen en deelvragen

Afgewerkt?

Wat zijn de fiscale aspecten m.b.t. schenking en vererving?

- Vindt heffing van schenk- en erfbelasting plaats?
- Hoe kan eventuele fiscale afrekening worden voorkomen of uitgesteld?
- Is er bij schenking in de BV-sfeer sprake van mogelijke belaste uitkeringen?
- Wat zijn erfrechtelijke consequenties na overdracht voor de erfbelasting en inkomstenbelasting.
- U kunt overwegen om een estate planning op te maken, zodat u een indicatie heeft hoe uw fiscale situatie na de bedrijfsopvolging en bij overlijden er uit komt te zien.

Wat zijn consequenties voor overige belastingen?

- Denk hierbij aan o.a. overdrachtsbelasting en omzetbelasting
-

Literatuur en Websites

Boeken

Beembroek, J.A., Heijden van der, J.H.J., Schenk, S.F.J.J. en Zemann, M.T.M. (2007). *Als je bedrijf je leven is*. ISBN 9789054391722

Websites

Stichting voor het familiebedrijf: www.stichtingvoorhetfamiliebedrijf.nl

MKB adviseurs: www.mkbadviseurs.nl

Belastingdienst: www.belastingdienst.nl

Kennisbank bedrijfsopvolging: www.bedrijfsopvolging.nl

Overige bronnen

Flynth adviseurs en accountants (2013). *Bedrijfsoverdracht – meer dan 50 tips en ervaringen over opvolging, samenwerking en verkoop*.

Bijlage: Begrippenlijst

In deze bijlagen wordt een tabel met begrippen weergegeven, die tijdens het proces van bedrijfsovername tegengekomen kunnen worden. Bij elk begrip wordt een korte uitleg gegeven.

Begrip	
Onderneming	(commercieel) bedrijf
Ondernemingsvermogen	Intrinsieke waarde van het bedrijf (bezittingen -/- schulden)
Vennootschap	bedrijf dat is opgericht met kapitaal van mensen die daarvoor in ruil aandelen in het bedrijf krijgen
Naamloze vennootschap	<p>Er is sprake van een N.V. als er:</p> <ul style="list-style-type: none">• Meerdere eigenaren (aandeelhouders) zijn;• het vermogen door de aandeelhouders is ingebracht;• de aandeelhouders en de directie niet aansprakelijk zijn voor de schulden;• sprake is van een rechtspersoon. <p>Een N.V. is een rechtspersoon. Dat houdt in dat de N.V. (de organisatie) aansprakelijk is en niet de natuurlijke personen. Als het bedrijf failliet gaat blijven de schulden in de N.V. zitten.</p> <p>Het verschil tussen een B.V. en N.V. is dat een aandeel van een N.V. overdraagbaar is net als een briefje van twintig euro. Er kan dus een aandeel als cadeau worden gegeven aan iemand anders. Bij een B.V. kan dat niet. Dan staat het aandeel op naam en beslissen de zittende aandeelhouders over de eventuele toetreding van een aandeelhouder.</p>
Besloten vennootschap	<p>Er is sprake van een B.V. als er:</p> <ul style="list-style-type: none">• (Meestal) meerdere eigenaren (vennoten);• Iedere vennoot een gedeelte van het vermogen inlegt (de vennoten zijn de aandeelhouders van het bedrijf);• beperkte aansprakelijkheid van schulden is;• sprake is van een rechtspersoon. <p>Een B.V. is een rechtspersoon. Dat houdt in dat de B.V. (de organisatie) aansprakelijk is en niet de natuurlijke perso(o)n(en). Als het bedrijf failliet gaat blijven de schulden in de B.V. zitten.</p>

Begrip	
Onderneming	(commercieel) bedrijf
Vennootschap Onder Firma (VOF)	<p>Er is sprake van een V.O.F. als er:</p> <ul style="list-style-type: none"> • twee of meer eigenaren zijn; • het vermogen door de eigenaren zelf is ingebracht; • de eigenaren volledig aansprakelijk zijn voor de schulden; • geen sprake is van een rechtspersoon. <p>‘Geen rechtspersoon’ betekent dat elke vennoot aansprakelijk is voor de schulden van de V.O.F. Als het bedrijf failliet gaat moeten de oude eigenaren nog steeds de schulden aan de schuldeisers aflossen.</p>
Goingconcern-waarde	Waarde van ondernemingsvermogen als samenhangend geheel, inclusief de goodwill die voor overdracht in aanmerking komt
Liquidatiewaarde	De totale waarde van alle afzonderlijk gewaardeerde bedrijfsmiddelen of clusters van bedrijfsmiddelen
Goodwill	De aan de naam van een ondernemer (en zijn bedrijf) toegekende meerwaarde, boven de waarde van de bezittingen minus de schulden. De goodwill is doorgaans gebaseerd op een winstverwachting, of een klantenbestand, hetgeen een zekere ‘belofte’ voor de toekomst inhoudt. Maar ook: een ongrijpbare waarde die snel glans kan verliezen.
Overname	Dit is wanneer een bedrijf een ander bedrijf overneemt. Dit is iets anders dan een fusie waarbij van twee of meer ondernemingen samengaan (versmelten) tot één nieuwe onderneming.
Lijfrente	Lijfrente is het van het in leven zijn van een persoon afhankelijk recht op een periodieke uitkering in geld. Kapitaal is zelf opgebouwd.
Geruisloze overdracht	Hierbij wordt het bedrijf overgedragen aan de koper, waarbij geen afrekening met de fiscus plaats vindt. De koper gaat dan wel verder met de ‘bestaande’ fiscale boekwaarden. Daardoor wordt de fiscale claim over de stakingswinst doorgeschoven naar de toekomst.
Belasting	Gedwongen bijdrage van burgers en/of bedrijven aan de overheid, waar geen rechtstreekse individuele contraprestatie tegenover staat, en die krachtens algemene regels wordt gevorderd.
Schenkbelasting	De belasting die wordt geheven over de waarde van alles wat krachtens schenking wordt verkregen
Vennootschapsbelasting	Belasting die wordt geheven over de winst van ondernemingen, zijnde rechtspersonen (veelal B.V. of N.V.)

Colofon

Auteurs

M.N.J. Turenhout, C. Taal en H. de Haan (Flynth)

Vormgeving

Wageningen UR, Communication Services

Drukwerk

MediaCenter Rotterdam

Fotografie

de Nationale Beeldbank/Irma van Middelkoop, de Nationale Beeldbank/Meulemans, de Nationale Beeldbank/Inge Bosch, Kees Taal, Caroline Melissant/InZee Communicatie en Trends

Contact

Mike Turenhout

Visserij en Aquacultuur
mike.turenhout@wur.nl

Kees Taal

Visserij en Aquacultuur
kees.taal@wur.nl

www.kenniskringenvisserij.nl

LEI 14-092 | Projectcode 2282300016

©Oktober 2014, LEI Wageningen UR

LEI Wageningen UR is een onafhankelijk, internationaal toonaangevend, sociaaleconomisch onderzoeksinstituut. De unieke data, modellen en kennis van het LEI bieden opdrachtgevers op vernieuwende wijze inzichten en integrale adviezen bij beleid en besluitvorming, en dragen uiteindelijk bij aan een duurzamere wereld. Het LEI maakt deel uit van Wageningen UR (University & Research centre). Daarbinnen vormt het samen met het Departement Maatschappijwetenschappen van Wageningen University en het Wageningen UR Centre for Development Innovation de Social Sciences Group.

LEI Wageningen UR

Postbus 29703
2502 LS Den Haag
www.wageningenUR.nl/lei

Deze brochure is in samenwerking met Flynth accountants & adviseurs, vestiging Urk, tot stand gekomen.

Lei.library.nl
14-092

Mike Turenhout

Visserij en Aquacultuur
T +31 (0)70 3358291
E mike.turenhout@wur.nl

Henk de Haan

T +31 (0)527 681641
E henk.dehaan@flynth.nl

Het project Kenniskringen visserij wordt gefinancierd door het Europees Visserijfonds – investering in duurzame visserij